

Introduktion til obligationsretten

1.1. De obligationsretlige retskrav

1.1.a. Det obligationsretlige skyldforhold

Det latinske ord obligatio betyder skyld. I juridisk sprogbrug betegnes den, der skylder noget, som *skyldner* eller (med det latinske ord) *debitor*. Efter indarbejdet talemåde anvendes den latinske sprogbrug i det følgende, uanset om debtors skyld (og dermed kreditors krav) angår penge, handlinger, undladelser, information, immaterialrettigheder eller andre formuegoder.

Debitor og kreditor

Skyldforhold involverer altid partsrelationer mellem debitor på den ene side og på den anden side en part, som kan kræve (»fordre«) noget af debitor, f.eks. at få betalt et beløb, præsteret en tjeneste eller leveret en vare. Denne berettigede part betegnes som fordringshaver eller det latinske kreditor (som også her vil blive foretrukket).

Skyldforholdet

Der indgår derfor altid mindst en kreditor og mindst en debitor i ethvert obligationsretligt skyldforhold.

Obligationsretten handler om, hvordan formueretlige skyldforhold opstår, forandres, præsteres og ophører, og om hvordan parterne i skyldforholdet indtager deres roller som kreditor og debitor. Uden for obligationsretten falder derfor de offentligretlige fordringsrettigheder, f.eks. pligten til at betale skat, jf. afsnit 1.2.a. Som vi skal se i dette kapitel, kan grænsen mellem de obligationsretlige skyldforhold og andre typer af retskrav, der involverer formuegoder, være vanskelig at drage.

Obligationsretten beskæftiger sig med de begreber, regler og hensynsafvejninger, der gælder for formueretlige skyldforhold. De fleste obligationsretlige skyldforhold har hjemmel i løfter eller i retsregler, der knytter erstatningspligt til skadegørende handlinger (de såkaldte deliktserstatningsregler). Som vi kort skal se i afsnit 1.3, har enkelte af dem dog hjemmel i retsregler, der ikke er forankret således.

Alle skyldforhold uden for delikt

Nogle obligationsretlige har betydning for samtlige skyldforhold, altså hvad enten skyldforholdet er opstået i eller uden for kontrakt. Nærværende Del I beskæftiger sig primært med krav baseret på løfter.

Som nærmere forklaret i afsnit 1.2.d kan grænsen mellem kontrakt og delikt i øvrigt være vanskelig at drage. Efter indarbejdet systematik udskilles reglerne om, hvordan krav om erstatning uden for kontraktsforhold opstår, af den almindelige obligationsret.

Forholdet til den grundlæggende aftaleret

Obligationsretten beskæftiger sig med krav, der er kommet til verden. Dermed adskiller obligationsretten sig fra den grundlæggende aftaleret, der har fokus på den proces, der føder løfter og aftaler, og på de regler, der undtagelsesvis kan fratage dem gyldighed. Reglerne herom er bl.a. fremstillet i GA og hos *Lennart Lynge Andersen & Palle Bo Madsen: Aftaler og mellemmand*, 7. udg. (2017). Navnlig spørgsmål om fortolkning og udfyldning mv. kan finde deres svar i begge discipliner, eftersom den almindelige obligationsret jo beskæftiger sig med parternes retsstilling på områder, som de ikke har aftalereguleret. Denne risiko for dobbeltbehandling er uundgåelig, når man skal fremstille retsområder, der i vid udstrækning baseres på uskreven ret og grundlæggende argumentationsmønstre.

I Norge har der udviklet sig en vis tradition for at behandle den grundlæggende aftalerets regler som en del af obligationsretten. Denne indfaldsvinkel er f.eks. benyttet af *Kåre Lilleholt* i *Kontraktsrett og Obligasjonsrett* (2017) og af *Johan Giertsen* i *Kontrakter – ytelse og pris* (2019). I Sverige sonderer man mere skarpt mellem den almene aftaleret (den grundlæggende aftaleret) og kontraktsretten (forstået som det der behandles i bind I af denne fremstilling), idet obligationsretten også omfatter de temaer, der behandles i bind II af denne fremstilling. Dette er bl.a. systematikken hos *Jan Hellner* m.fl. (2019 og 2020). Herhjemme tog *Julius Lassen* tog spørgsmålet om fordringsrettighedernes tilblivelse med i sin samlede fremstilling (1917) af fagets almindelige del. Den linje valgte Ussing ikke at følge med den tvivlsomme begrundelse (s. 9), at reglerne om aftaler ikke kan fremstilles i obligationsretten, »da de i hovedsagen er fælles for alle formueretlige aftaler«, altså også for familieretlige aftaler m.m.

Denne fremstilling fastholder den danske tradition for ikke at medtage reglerne om aftalers indgåelse og fortolkning som en del af obligationsretten. Reglerne i den grundlæggende aftaleret behandles derfor kun, når der er behov for at skabe overblik over nogle obligationsretlige krav.

Ambitionsniveauet

Formålet med bogen er ikke at finde svar på alle spørgsmål i en lang række af praktisk forekommende tilfældegrupper mv. Som anført af *Kåre Lilleholt* (2017) s. 28, må det række at præsentere »det materialet

slike standpunkt kan bygge på, medrekna resonnement, interesser og omsyn«.

1.1.b. Ensidige og gensidige skyldforhold

Når obligationsrettens emne afgrænses som sket ovenfor, nemlig som primært afgrænset til skyldforhold baseret på løfter eller aftaler, kan det være relevant at sondre mellem *ensidige* skyldforhold, der alene har hjemmel i et enkelt løfte, og *gensidige* skyldforhold (aftalen), som involverer løfter afgivet af flere løftegivere, der knyttes sammen om en transaktion.

Det mest enkle obligationsretlige skyldforhold er ensidigt og opstår ved et *løfte* afgivet uden modydelse og uden i øvrigt at være betinget af, at løftemodtageren gør andet til gengæld, end at indvillige i at optræde som løftemodtager.

*Ensidige
skyldforhold*

Fordi der her kun er ét retsgrundlag at forholde sig til, er ensidige skyldforhold ofte enkle at overskue. Tvivlsspørgsmål løses ofte gennem fortolkning, og hvis ikke man står med et løfte, som reguleres af særlige regler (hvilket f.eks. er tilfældet for kautionsløftet), kan retlige tvivlsspørgsmål afklares gennem aftalefortolkning. Volder fortolkningen tvivl, vil sympatien ofte slå ud til fordel for løftegiveren (debitor), som jo blot har lovet noget uden at få noget til gengæld fra løftemodtageren (kreditor). Se hertil GA s. 332 f. Denne sympati påvirker f.eks. fortolkningen af kautionsløfter, jf. herom straks nedenfor: Et kautionsløfte anses for »simpelt« (og ikke som såkaldt selvskyldnerkaution), hvis ikke det udtrykkeligt siger det modsatte. Tilsvarende må det antages, at leverandøren af en gratistjeneste generelt har gode muligheder for med passende varsel at bringe tjenesten til ophør.

Der kan være mange motiver til at afgive ensidige løfter:

Motivet kan for det første ligge i giverens uegennyttige ønske om at glæde modtageren (såkaldt *gavmildhed*). Sådanne løfter betegnes som gaveløfter. Gaveløftets retlige problemer behandles af *Eigil Lego Andersen: Gavebegrebet* (1988). Som her anført (s. 35 f.) giver gaveløftet anledning til en række obligationsretlige problemstillinger, som har lighedspunkter med dem, vi finder i aftaleforhold, de såkaldte *inter partes*-regler, se nærmere sst. s. 92 ff. Hertil hører bl.a. reglerne om givers ansvar og om gaveløftets tilbagekaldelse. Disse spørgsmål behandles ikke yderligere i det følgende.

Gaveløfter

Ensidige løfter kan også bæres af kommercielle motiver, der ikke drives af gavmildhed i klassisk forstand. F.eks. kan en virksomheds ønske om at knytte kunder til sig realiseres gennem løfter om gra-

*Markeds-
føringsformål*

tisydelser, f.eks. leveret gennem internettjenester (informationssøgning, e-mail eller sociale medier). Ønsket om at fremkalde løftemodtagers sympati ved den ensidige ydelse kan også udnyttes i markedsføringen som optakt til senere salg eller for at udsætte løftemodtageren for reklamepåvirkning.

Kautionsløftet

Et tredje eksempel på et ensidigt skyldforhold er det førnævnte kautionsløfte. Kaution benyttes ofte til at sikre aftaler om finansiering. Ved kautionsløftet påtager løftegiveren (kautionisten) sig en betinget personlig indeståelse for den pengeskyld, der påhviler en anden (hovedmanden, debitor), nemlig betinget af at hovedmanden ikke betaler. Reglerne om kaution gennemgås i bind II af denne fremstilling, se nærmere kap. 14, afsnit 2. Som det fremgår heraf, sonderer man mellem erhvervsmæssig kaution, hvor kautionisten forventes at få afledte fordele af kautionsløftet (f.eks. i rollen som ejer af den virksomhed, som der kautioneres for), og ikke-erhvervsmæssig kaution, hvor kautionsløftet i højere grad baseres på ideelle ønsker om at tilgodese hovedmanden (f.eks. et familiemedlem). Denne sondring kommer bl.a. til udtryk i §§ 47-48 i lov om finansiel virksomhed (FIL).

Gensidige skyldforhold

De fleste løftebaserede skyldforhold indgår som elementer i gensidigt bebyrdende retsforhold (i det følgende kaldet gensidige skyldforhold), hvor den ene skyld forholder sig til den anden som vederlag. I en købsaftale påtager køberen sig f.eks. en pengeskyld i form af løftet om at betale købesummen, idet sælgeren til gengæld lover at levere salgsgenstanden.

Gensidige skyldforhold involverer mindst to parter, men ofte flere. Hver part spiller en dobbelt rolle, dels som debitor for sin egen ydelse, dels som kreditor over for den anden part (eller de andre parter). Denne dobbelthed får bl.a. betydning, hvis den ene part misligholder sin forpligtelse ved ikke at præstere sin ydelse som fastsat. Disse spørgsmål behandles i kap. 5-8.

Afledte skyldforhold

Visse skyldforhold opstår, når en aftalepart disponerer inden for rammerne af et bestående aftaleforhold: En kontohaver opbygger f.eks. gæld (skyld) til sin bank (i form af det forbrugte beløb med tillæg af renter og omkostninger), når han trækker på sin kassekredit, og en leverandør påtager sig en forpligtelse, når han i overensstemmelse med en forhandleraftale accepterer en bestilling. Andre skyldforhold opstår som subsidiære forpligtelser, når aftalen udvikler sig uforudset: Når salgsgenstanden udebliver, forvandles køberens krav på den til et erstatningskrav, såfremt betingelserne herfor er til stede. Se herom afsnit 5.5.

Obligationsretten beskæftiger sig ikke kun med skyldforhold, som de fremtræder efter deres umiddelbare (principale) indhold, men også med retsstillingen ved misligholdelse. Kravet ansues altså i to perspektiver, med et principalt og et subsidiært indhold. Det principale indhold angår debtors pligt til at præstere rigtig ydelse, som det kan læses ud af retsgrundlaget (f.eks. et aftalevilkår). Denne pligt korresponderer med kreditors krav om fordringens opfyldelse *in natura*. Kravets subsidiære indhold er debtors pligt til – i tilfælde af misligholdelse og forudsat at der foreligger et erstatningsgrundlag – at betale erstatning svarende til opfyldelsesinteressen, dvs. kreditors økonomiske interesse i fordringens rigtige opfyldelse, smh. nedenfor i afsnit 5.5.f.

Det principale og subsidiære indhold

Begrebet »misligholdelse« omfatter også de tilfælde, hvor debitor hverken kan forpligtes til at opfylde kontrakten *in natura* eller til at betale erstatning, fordi upåregnelige omstændigheder af kvalificeret art (force majeure) afskærer opfyldelsen, se hertil afsnit 5.5.d.

1.1.c. Obligationsrettens almindelige del

Denne bog beskriver dansk rets *almindelige* regler om debtors ydelse (og dermed, kreditors krav), kravene ydelsens *præstation* og reglerne om *misligholdelse* mv. På tilsvarende måde beskriver bind II af denne fremstilling de regler, der angår *personskifte i skyldforhold, fordringers ophør og hæftelsesformer*.

Bogens emne

Emnet er altså de regler og grundsætninger, der kan tænkes at regulere en *flerhed* af skyldforhold, uanset hvad disse retsforhold nærmere går ud på. Disse grundlæggende og generelle regler har fået deres indhold i kraft af begreber og argumentationsmønstre, som nyder anerkendelse ved domstolene og i den juridiske litteratur. Ved at fremstille reglerne under ét, som en del af obligationsrettens *almindelige* del, undgår man at skulle igennem de samme redegørelser for ensartede problemstillinger i hver enkelt obligationsretlig deldisciplin.

Fremstillingens »almindelige« karakter kommer til udtryk ved dens fokus på de regler, der gælder *generelt*, uanset hvilken skyld og hvilket skyldforhold der er tale om. Samme fremstillingsform benyttes i strafferetten, hvor reglerne om betingelserne for idømmelse af straf og om strafudmåling mv. behandles i straffelovens (og strafferettens) almindelige del og reglerne om de enkelte forbrydelser i straffelovens specielle del og i specialstrafferetten.

Reglerne for visse skyldforhold kan være meget specifikke, enten fordi de typisk reguleres detaljeret (det gælder f.eks. entreprisekon-

De speciele dele

trakter og kontrakter om udvikling af it-systemer), eller fordi der gælder særlig lovgivning (f.eks. købeloven, lejeloven eller funktionærloven). Disse specielle skyldforhold behandles ikke systematisk i en fremstilling som denne, der tager netop sigte på de almindelige (dvs. gennemgående) problemstillinger.

Man kan ikke helt udskille det specielle fra det almindelige. For det første kan de løsninger, som specialdisciplinerne har udviklet, udtrykke nogle *begreber, principper og ræsonnementer*, som også kan benyttes i andre tilfælde, hvor der hverken foreligger lov eller aftale. For det andet kan det være svært at drage grænsen mellem hvad der er »almindeligt« og »specielt«. F.eks. anfører *Peter Mortensen* (1999) s. 686, at det på området *landbrugsforpagtning* giver god mening at arbejde med en almindelig del, der giver nogle naturlige rammer for behandlingen af forpagtningsaftalerne og knytter aftalerne til velkendte og gennemprøvede regler og juridiske argumentationsmønstre. Ligeledes kan fremstillingen i nærværende kapitel på mange måder ses som »almindelig« i forhold til fremstillingen i de senere kapitler. Se for en nærmere drøftelse af dette samspil mellem aftalen og baggrundsretten, *Giertsen* (2019), del III (s. 93-122).

Eksempel: GBL

Et eksempel på denne vanskelige grænsedragning er gældsbrevsloven af 1938 (GBL). Lovens titel får tankerne hen på et klassisk »gælds-brev« nedfældet på papir. Ikke desto mindre opstiller dens kap. 1 og 3 en række regler, der afspejler en række alment gældende regler om pengefordringer, uanset hvilket retsforhold disse pengefordringer indgår i, og uanset hvordan retsforholdet finder udtryk (herunder på papir, elektronisk eller mundtligt). Disse regler skal gennemgås nedenfor i kap. 3.

Hvor de regler og grundsætninger, der præsenteres i obligationsrettens *almindelige del*, angår en flerhed af retsforhold, uanset hvad disse retsforhold nærmere går ud på, fokuserer reglerne i obligationsrettens *specielle del* kun på de særlige regler og problemstillinger, der ifølge lovgivning, særlig aftalepraksis, dommerskabt ret eller andre overvejelser kun er relevante for særlige typer af retsforhold. Disse specielle regler mv. kan for så vidt siges at gælde *vertikalt*, dvs. for enkelte typer af aftaler, klausuler eller problemstillinger, mens obligationsrettens almindelige del gælder *horisontalt*.

Lovregulering

GBL er langt fra det eneste eksempel på en vertikal særregulering i obligationsretten. Andre og mere klare eksempler herpå findes i købeloven (KBL), kommissionsloven (KMSL), lejeloven (LL), almenboligloven (ABL), erhvervslejeloven (ELL) handelsagentloven (HAL), forsikringsaftaleloven (FAL) og pakkerejsloven. Navnlig pga.

den EU-retlige regulering (se hertil afsnit 1.4.g) findes der i dag flere specialregler og regelsæt end nogensinde før.

Sådanne særlige lovregler vil normalt være afgrænset til særlige typer af ydelser, og ofte også til særlige typer af parter (f.eks. en præsumptivt svag aftalepart), der indgår som kreditor eller debitor for præstationen.

På nogle retsområder forgrenes den specielle obligationsretlige lovregulering yderligere. Inden for køb gælder nogle regler (f.eks. reglerne om vanhjemmel) for alle køb, mens andre regler (f.eks. om mangler) kun gælder for forbrugerkøb. En tilsvarende inddeling ser vi i den lejeretlige lovgivning, hvor visse spørgsmål for erhvervslejere er reguleret af ELL.

På andre retsområder regulerer lovgivningen kun nogle af de retlige problemer, som retsforholdet giver anledning til. Det gælder f.eks. ved forbrugerens køb af fast ejendom, hvor reglerne i LFFE alene regulerer forbrugerkøberens ret til at påberåbe sig krav vedrørende mangler ved det solgte.

Der findes også eksempler på lovgivning, der regulerer bestemte typer af løfter mv. FIL's regler om kautionsløfter er allerede omtalt på s. 24. Med lov nr. 1565 af 15. december 2015 om ansættelsesklausuler er der f.eks. givet regler for »ansættelsesklausuler«, hvorved ifølge § 1, stk. 2, litra a, forstås »job-, konkurrence- og kundeklausuler samt kombinerede klausuler«. En særlig betydning for pengekravet har reglerne i lov om betalinger (også kaldt betalingsloven, BL), jf. lovbekendtgørelse nr. 1024 af 3. oktober 2019.

Dele af den specielle obligationsret tager udgangspunkt i standardaftaler (standardformularer), som parterne sædvanligvis benytter, fordi de generelt finder dem velafbalancerede. I nogle tilfælde anbefales disse formularer af de relevante interesseorganisationer kompetente institutioner. Det gælder f.eks. de formularer, der anvendes inden for byggeri og anlæg (AB 18, ABT 18 og ABR 18) og inden for it-anskaffelse (K02, K03 og K04). I andre tilfælde former de sig som en uformel sædvanedannelse. De løsninger, som er indarbejdet i sådanne formularer, reflekterer ofte begrebsanvendelser og hensynsafvejn timer, som nyder almen gyldighed. Selv om formularreguleringen efter sin art knytter an til specielle dele af obligationsretten, kan den ofte give relevant vejledning også for de almindelige dele.

De foregående bemærkninger viser, hvor uskarp grænsen mellem obligationsrettens almindelige og specielle dele er. På grund af de glidende overgange må mange retlige problemer må derfor løses med indslag både af almindelige og særlige regler.

*Yderligere for-
greninger*

*Formular-
regulering*

Samspillet

Denne pointe illustreres, hvis man ser på KBL. Da loven i vid udstrækning reflekterer obligationsrettens almindelige regler, anvendes dens bestemmelser ofte analogt uden for lovens område, f.eks. ved køb af fast ejendom (som ifølge KBL § 1 a, stk. 1, falder uden for loven) og ved aftaler om tjenesteydelser. Ligesom obligationsrettens almindelige – i sin tid uskrevne – grundsætninger oprindeligt var inspirationsgrundlaget for KBL i 1906, betragtes KBL og dennes kodificerede grundsætninger nu som en af de primære retskilder til obligationsrettens almindelige del, jf. nærmere nedenfor i kap. 5, afsnit 5.1.b.

I diskussionen om obligationsrettens »almindelige« contra »specielle« del bør man ikke overse, at der findes forskellige grader af »almindelighed« og »specialitet«, jf. GA s. 30. og mit bidrag til Festskrift til Gomard (2001) s. 9 ff. Også her tjener KBL til illustration. Loven har sin egen almindelige del, der gælder for alle køb, og specielle dele for forbrugerkøb og handelskøb. Det er dog almindeligt antaget, at KBLs særlige regler om mangler ved forbrugerkøb (§ 76) udtrykker en almindelig retsopfattelse, der bl.a. også kan anvendes i andre forbrugertransaktioner.

Som grundlag for forslaget om beskyttelsespræceptive regler om mangler ved forbrugertjenester tog betænkning 1133/1988 om forbrugeraftaler om arbejder på løsøre og fast ejendom (forbrugertjenester) udgangspunkt i de almindelige regler vedrørende mangler, som ved købelovsændringen i 1979 blev kodificeret i forbrugerkøb. Udvalgets forslag blev aldrig gennemført.

1.1.d. Andre dele af den almindelige obligationsret

Som nævnt i afsnit 1.1.a handler obligationsrettens om, hvordan formueretlige skyldforhold opstår, forandres og præsteres, og om hvordan parterne i skyldforholdet indtager deres roller som kreditor og debitor, idet reglerne om, hvordan krav vedrørende erstatning uden for kontraktsforhold opstår, udskilles i en særlig formueretlig deldisciplin, jf. afsnit 1.2.d. Visse af obligationsrettens regler har dog betydning for *samlige* skyldforhold, hvad enten skyldforholdet er opstået i eller uden for kontraktsforhold. Disse spørgsmål behandles i denne fremstillings bind II, men skitseres kort i det følgende.

*Kreditorkifte,
debitorkifte*

Et af disse emneområder angår *kreditorkifte* og *debitorkifte*. Kan en skadelidt f.eks. *overdrage* sit erstatningskrav mod skadevolderen til en tredjepart, så skadevolderen dermed får en ny kreditor? Svaret herpå vil som hovedregel være bekræftende for så vidt angår *kreditorkifte* (jf. a.st. kap. 12), hvorimod det modsatte rimeligvis vil være

udgangspunktet, når et eventuelt *debitorskifte* kommer på tale (a.st. kap. 11).

En anden vigtig problemkreds er fordringers *ophør*. Ganske vist bliver de fleste fordringer opfyldt ved, at den tilsagte ydelse præsteres, f.eks. ved at en tjenesteydelse udføres eller ved debtors betaling af det skyldige beløb. Men undertiden kan et opfyldelsessurrogat – f.eks. *modregning* – komme på tale. Således vil en forbruger i stedet for at betale det beløb, han skylder til cykelforhandleren, under visse betingelser kunne bruge sit krav mod cykelhandleren som »betaling«. En fordring kan også ophøre som følge af almindelige obligationsretlige regler om *passivitet* og *forældelse*. Spørgsmålet er her, hvor længe en pengecreditor kan forholde sig passiv, før fordringen ikke længere kan siges at eksistere. Disse spørgsmål behandles i bind II kap. 13.

Endelig omfatter obligationsrettens almindelige del en række spørgsmål, der vedrører *solidariske forpligtelser*, hvor ikke kun én, men flere bliver forpligtede som debitorer til at præstere samme ydelse. Dette er f.eks. tilfældet ved *kautio*, hvor en tredjemand (kautio-nisten) lover at hæfte for debtors (hoved)forpligtelse sammen med denne. Se herom og om andre *hæftelsesformer* a.st. kap. 14.

Ophør

Solidariske
skyldforhold

1.2. Systematisk overblik

1.2.a. Formueret og offentlig ret

Retskrav kan kun rejses, hvis de har hjemmel i retsregler. Retskravet kendetegnes netop ved at kunne håndhæves ved domstolene, hvis ikke den forpligtede frivilligt opfylder det. Når en domstol har fastslået retskravet, kan det ultimativt gennemtvinges ved brug af hele det arsenal af tvangsmidler, som samfundet stiller til rådighed. Dette apparat kan selvfølgelig ikke sættes i værk uden videre. Der skal netop være hjemmel. Uden hjemmelsregler kunne enhver – myndigheder, virksomheder og private – rejse krav mod hinanden under trussel om at mobilisere samfundets tvangsmidler. Intet ordentligt samfund kunne leve med dette.

Hjemmelskravet

Kreditorforfølgning indledes enten med, at kreditor opnår dom over skyldneren eller gennemfører et betalingspåkrav efter reglerne i retsplejelovens kap. 44 a. Efterledes dommen eller betalingspåkravet ikke, kan kreditor ved henvendelse til fogedretten på grundlag af dommen tage skridt til *individualforfølgning* ved at begære foretagelse af udlæg, jf. *Møgelvang-Hansen & Juul-Sandberg* (2019) kap. 2. Hvis skyldneren fortsat ikke opfylder kravet, kan det føre

Kap. 1: Introduktion til obligationsretten

til tvangsauktion over de udlagte formuegoder. *Universalforfølgning* i form af insolvensbehandling (f.eks. konkurs) taler man om, hvor skyldnerens formue anvendes til en samlet fyldestgørelse af alle hans kreditorer, jf. nærmere a.st. kap. 6-8.

At retskrav forudsætter hjemmel, gælder *i princippet* både for *formuere* retskrav (herunder både obligationsretlige og tingsretlige retskrav), og for krav, der gøres gældende af myndigheder på grundlag af *offentligretlige* regler. Men der er stor forskel på, hvor man søger denne hjemmel.

Obligationsretlig hjemmel

Hjemmel for obligationsretlige retskrav vil enten findes i den forpligtedes løfte, som det suppleres med gældende lovgivning og baggrundsret (se herom afsnit 1.2.c). Forskellige love vil ofte fremtræde som forgreninger af hinanden: Forbrugerkøberetten udgør f.eks. en del af køberetten, som udgør en forgrening af den almindelige aftale- og obligationsret. Ansættelsesaftaler er genstand for en mangfoldighed af generelle og specielle lovregler. De retskilder, som indgår i den almindelige obligationsret, præsenteres i afsnit 1.3.

Obligationsret som formueret

Som vi skal se i afsnit 1.2.b, er obligationsretten en del af formueretten, som er den del af retssystemet, der regulerer private formueretssubjekters rettigheder og pligter vedrørende deres formueværdier. Formuerettens hovedperson er formueretssubjektet, dvs. den fysiske eller juridiske person (herunder offentlige myndigheder), der skaber rettigheder eller pligter over sine formuegode gennem løfter, aftaler, skadegørende handlinger eller andre handlinger eller undladelser, der afføder formueretlige retsvirkninger.

Talrige andre retsregler angår formuegoder uden at være formueretlige. Det gælder f.eks. bøder, skatter og afgiftskrav. At sådanne pengekrav ikke er formueretlige, skyldes, at de hviler på offentligretlige hjemmelsgrundlag. I nogle henseender (f.eks. når det gælder pligten til at betale renter eller retten til at modregne), behandles offentligretlige pengekrav som formueretlige pengekrav. Dertil kommer, at de offentligretlige regler ofte vil have afsmittende betydning for gennemførelsen af private retskrav. Se hertil afsnit 2.5.e.

Offentlig ret og formueret

Sondringen mellem offentligretlige og privatretlige retskrav og pligter skyldes først og fremmest den helt forskellige måde, hvorpå henholdsvis offentligretlige og formueretlige (eller privatretlige) regler kommer til verden, jf. nærmere *Ret & Metode* s. 84 ff. Forskellen forklarer bl.a., hvor forskellige retsvirkninger og partsrelationer, der gør sig gældende henholdsvis i formueretten og i den offentlige ret. Ligeledes viser den, hvordan de forskellige typer af retskrav opstår,

og hvorfor den retlige argumentation former sig så forskelligt. I visse tilfælde kan forskellen have betydning for fortolkning af enkelte retsregler. Se f.eks. *U 2020.520 ØLK*, der fastslog, at A/S Storebæltsforbindelsen ikke var omfattet af begrebet »det offentlige« i § 1, stk. 1, i gældsinddrivelsesloven.

Forskellen viser sig for et første i, hvordan de respektive regler vedtages. I den offentlige ret gælder et legalitetsprincip, hvorefter der skal være lovhjemmel for, at myndighederne kan gøre indgreb i borgernes rettigheder. Se hertil *Søren H. Mørup* i *Niels Fenger* (red.): *Forvaltningsret* (2018) kap. 8-9. Legalitetsprincippet sikrer, at myndighedsindgreb altid kan føres tilbage til en demokratisk proces og en folkelig vilje, hvor hensyn og modhensyn er afvejet mod hinanden. Det gælder, uanset hvor indgribende myndighedens afgørelse er – blot den kan føre til en eller anden form for pligtvirkning.

Så stærke hjemmelskrav gælder ikke i obligationsretten. I del af obligationsretten, som omfatter kontraktskravene, gælder derimod en grundsætning om partsautonomi, hvorefter skyldforhold skal kunne føres tilbage til viljeserklæringer (i form af løfter mv.), som afgiveren selv har valgt af afgive, og som derfor forpligter ham efter aftaleretlige regler, jf. nærmere *GA*. Som vi skal se i afsnit 1.1.c, kan obligationsretlige skyldforhold dog også opstå uden partsautonomi, nemlig med hjemmel i erstatningsretlige regler uden for kontraktsforhold, ligesom dansk ret også anerkender ikke-deliktsretlige obligationsretlige retskrav, som ikke er baseret på løfter, jf. afsnit 1.1.f.

Legalitetsprincippet markerer en fundamental og principiel skillelinje mellem offentlig ret og privatret. Hvor ethvert offentligretligt retskrav kan føres tilbage til en lovhjemmel, som på et tidspunkt har opnået politisk flertal, kan ethvert kontraktsbaseret retskrav føres tilbage til et løfte eller en aftale, som parterne på et tidspunkt har tilsluttet sig. Langt fra alle formueretlige krav hviler dog på et kontraktsgrundlag.

Hvis en part i rollen som løftegiver eller skadevolder har forset sig mod offentligretlige normer, kan indholdet af disse normer undertiden få betydning for omfanget af partens formueretlige forpligtelser. Det samme gælder, som vi skal se i afsnit 1.1.f, talrige andre retskrav, som private kan rejse mod hinanden efter særlig lovhjemmel.

Sondringen mellem privat ret og offentlig ret er retligt relevant på en række områder af obligationsretten. F.eks. sondrer renteloven mellem krav i og uden for »formuerettens område«, jf. § 1 og bemærkningerne herom s. 33 om *U 2019.3552 H*. Sondringen er ligeledes afgørende for reglerne om lovvalg i kontraktsforhold, således som de bl.a.

Legalitetsprincippet i den offentlige ret

Partsautonomien i formueretten

Praktiske aspekter

Sondringens betydning

*Indirekte
formuerets-
virkninger*

udtrykkes i Romkonventionen om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser (80/934/EF).

Sondringen mellem offentlig og privat ret kan være svær at se klart for sig, når et og samme faktum fremkalder både offentligretlige og privatretlige retsvirkninger. Mange offentligretlige regler pålægger f.eks. under trussel om bødestraf og forbudsregulering private virksomheder at optræde på en bestemt måde i rollen som aftaleparter. Et praktisk eksempel herpå er de konkurrenceretlige regler, som forbyder aftaler mv., som har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen (jf. for dansk ret konkurrencelovens § 6), eller som indebærer et misbrug af dominerende stilling (lovens § 11). Et andet praktisk eksempel er de regler om god skik, der findes i markedsføringsloven (jf. dennes § 3 om god markedsføringsskik) eller af lov om finansiel virksomhed (jf. dennes § 43, stk. 1).

Selv om sådanne regler isoleret set må betragtes som offentligretlige, kan de ofte få obligationsretlig betydning. Har en cyklist påkørt en fodgænger i et uheld, hvor cyklisten tilsidesatte sin vigepligt, får denne færdslovovertrædelse selvfølgelig betydning i culpavurderingen. Ligeledes kan det have betydning for fortolkningen af en aftale mellem en kunde og en finansiel virksomhed, eller ved fastlæggelsen gyldigheden af denne aftale, om den finansielle virksomhed har tilsidesat gældende regler om god skik for finansielle virksomheder, jf. nærmere herom afsnit 2.4.d. At en aftale opfyldes i strid med offentligretlige regler, gør den dog ikke uden videre aftalens ugyldighed, jf. DL 5-1-2 om lov og ærbarhed. Som fastslået ved *U 2020.3704 H* må det bero på omstændighederne i den konkrete sag, om overtrædelse af sådanne regler medfører aftalens ugyldighed.

At samme faktum i sådanne tilfælde på resulterer i flere typer af retsvirkninger, hvoraf nogle er formueretlige og andre offentligretlige, er der intet overraskende i. Hver retsregel angiver sit retsfaktum og sin retsfølge. Der er heller intet mærkeligt i, at den retlige regulering på ét område inspirerer retsanvendelsen på et andet, hvis dette andet retsgrundlag giver grundlag for det – blot man holder fast i, at der foreligger forskellige regelsæt og forskellige former for retsanvendelse.

*Offentligretlige
arbejdsforhold*

En særlig problemstilling knytter sig til de krav, der udspringer af arbejdsforhold mellem fysiske personer og offentlige myndigheder i kraft af særlig lovhjæmmel. Hertil hører f.eks. den klassiske tjenestemandsansættelse, som formelt set ikke hviler på aftale, men på regler i tjenestemandsløven. Det samme gælder retsforholdene for

folkevalgte, således som de f.eks. finder udtryk i lov om valg til folketinget. I sådanne tilfælde vil der fra tid til anden opstå tvivl om, hvorvidt formuerettens almindelige regler kan anvendes. Se f.eks. *U 2019.3552 H*, der fastslog, at krav, der udspringer af ansættelsesforhold i det offentlige, selv om de har hjemmel i en lov, bærer de karakteristika, der normalt kendetegner formueretlige krav. Da også tjenestemænds krav med tiden har fået de samme karakteristika måtte kravet anses for at falde inden for formuerettens område og var dermed omfattet af rentelovens § 1.

1.2.b. Obligationsret og ejendomsret

Obligationsretten adskiller sig fra ejendomsretten (også kaldet »tingsretten«) ved at fokusere på den skyld, som påhviler debitor, og (spejlvendt) det krav, som kan hævdes af kreditor. Det obligationsretlige krav involverer parter, der (typisk) i rollerne som løftgivere eller løftemodtagere, skadevoldere eller skadelidte er blevet til kreditor og debitor for kravet, uanset hvilke formuegoder disse parter måtte eje. For obligationsretten er debitor og kreditor i fokus.

Obligationsretten

I ejendomsretten er det derimod tingen, dvs. formuegodet, der er omdrejningspunkt. Ejendomsretten beskæftiger sig både med fuldstændige tinglige rettigheder (f.eks. ejendomsretten til en fast ejendom) og med delvise tinglige rettigheder (som f.eks. en panteret eller et ejendomsforbehold). Uanset hvilken tinglig ret vi taler om, angår den tinglige ret formuegodet genstanden for forskellige typer af retskav (f.eks. håndhævet gennem regler om i udlæg og tvangsauktion), uanset hvilke parter der er inde i billedet i rollen som tidligere og senere ejere og panthavere. Se nærmere om sondringen *Lars Henrik Gam Madsen* i Festskrift MBA, s. 593 ff., der bl.a. konkluderer, at visse rettigheder både kan være tinglige og obligatoriske.

Ejendomsrettigheder

I vis lighed med ejendomsretten har immaterialrettighederne. Hvor ejendomsretten beskytter fysiske fænomener, beskytter en immaterialrettighederne forskellige typer af information mod at blive (gen)udnyttet på nærmere angivne måder. Men hvor ejendomsretten ikke defineres af nogen lovbestemmelse, er alle immaterialrettigheder lovbestemte, og denne lovregulering er særdeles præcis og håndfast. De væsentligste immaterialretlige love er ophavsretsloven, der skaber enerettigheder til litterære og kunstneriske værker, og patentloven, som skaber rettigheder til opfindelser.

Immaterialrettigheder

Immaterialrettigheder vil ofte indgå som hovedydelsen i et aftaleforhold, f.eks. i en såkaldt licensaftale. Se hertil *ET* kap. 7.

Derudover kan immaterialrettigheder betydning som biforpligtelse, nemlig i de tilfælde, hvor der indgår immaterialretsbeskyttede immaterielle elementer (jf. herom i afsnit 2.1.e) i en realydelse. Da indehaveren af disse rettigheder efter omstændighederne kan benytte sin ret til at forbyde bestemte udnyttelsesformer, kan et fravær af de nødvendige samtykker resultere i retsmangler, ganske som fraværet af et samtykke til overdragelse af ejendomsretten til et fysisk formuegode vil det.

1.2.c. Forholdet til baggrundsretten

Ethvert løfte og enhver aftale må forstås i lyset af de retsregler, der gælder for retsforholdet, jf. nærmere afsnit 1.4.a. I det omfang disse omkringliggende retsregler påvirker parternes mulighed for at præstere deres respektive ydelser eller udfylder løftets indhold, betegnes de som dele af »baggrundsretten«. I *common law* taler man tilsvarende om »the law of the contract« (løftets regulering), henholdsvis »contract law« (baggrundsretten). Se *Farnsworth* (2004) § 7.1 og *Lookofsky* (1989) s. 39.

Baggrundsretten består for det første af *udfyldende* regler, som supplerer løftet på en sådan måde, at parterne kun behøver tage stilling til de mest centrale punkter i deres aftale. Den kan dog også hjemle *præceptive forbud* mod bestemte klausuler og vilkår mv. Endelig kan lovgivningen lægge *retlige barrierer* mod de aktiviteter, som aftalen omhandler, således at der opstår egentlige opfyldeshindringer. Speciallovgivningen indeholder talrige eksempler herpå inden for de mangfoldige områder af samfundslivet, hvor der kan opstå risici og tab.

Oftentimes kan det volde tvivl, om *løftet fraviger* baggrundsretten, eller om *baggrundsretten udfylder* løftet. Denne tvivl er et stående tema i den del af den almindelige obligationsret, som beskæftiger sig med kravene til ydelsen og retsvirkningerne af ikke-opfyldelse. Derfor er det nyttigt at kunne angribe disse problemstillinger i tre trin:

Kravets
grundlag

Det *første trin* går ud på at konstatere, om der overhovedet foreligger et gyldigt skyldforhold. For de egentlige kontraktkrav vil det være tilfældet, hvis der foreligger et *løfte* eller (hvis retsforholdet er gensidigt) en *bindende* aftale. Spørgsmålet om løfters bindende virkning studeres i den grundlæggende aftaleret, se hertil GA kap. 3 og 6 og *Lynge Andersen & Madsen* (2017).

Som led i denne analyse må det afklares, om den relevante retskilde skal søges i aftalen/løftet eller i baggrundsretten. I den forbindelse må det afklares, om de relevante regler for retsforholdet skal findes i den *almindelige* obligationsret eller i en af obligationsrettens *specielle* dele.

Ligeledes må det afklares, om der gælder *præceptive regler* i lovgivningen, som kan begrænse retsvirkningerne af parternes aftale, smh. a.st. afsnit 6.4, eller øvrige retlige barrierer.

For at finde svar på disse spørgsmål kan det være nødvendigt at foretage en grundig kildesøgning, der afklarer de relevante retsregler mv. Mange virksomheder vil her forlade sig på den rådgivning, de modtager fra deres egen juridiske afdeling, fra eksterne advokater eller fra interesseorganisationer mv. Man finder ikke svar på disse spørgsmål i nærværende fremstilling.

Foreligger der et krav, består *andet trin* i at skabe klarhed over, hvilke *ydelser* den forpligtede skal præstere. Modsat første led har denne opgave obligationsretlig karakter. Vi befinder os derfor centralt inden for denne bogs emne. Denne problemstilling behandles indgående i denne bogs kap. 2 og 3.

Giver aftalens *udtrykkelige* indhold ikke noget klart svar på ydelsens indhold, må det fastsættes ved *fortolkning*. Her er vi delvis tilbage i den fortolkningslære, der præsenteres i den grundlæggende aftalere, men fordi de subjektive forhold spiller en så fremtrædende rolle for forståelsen af det obligationsretlige krav, indgår elementer heraf som nævnt s. 22 også i den følgende fremstilling.

Ud fra samme principper kan det blive relevant at *udfylde* løftet/aftalen med de regler, der følger af baggrundsretten. Kan »hullet« i aftalen ikke udfyldes med relevante sædvaner, vil retsstillingen eventuelt kunne udledes af særlige supplerende regler – f.eks. i KBL, GBL, FAL og RL. Men på de talrige områder – f.eks. ved aftaler om entrepriser og værksleje, leje af løsøre, præstation af forskellige tjenesteydelser mv. – hvor der ikke gælder særlige regler, må løftet udfyldes på andet grundlag.

En stor del af obligationsrettens almindelige del beskæftiger sig bl.a. med, hvordan denne udfyldning skal ske. Her spiller det ind, hvilke *hensyn* der bør tillægges særlig vægt inden for det pågældende retsområde, smh. redegørelsen for aftaleretlig argumentation GA kap. 7. Aftalen udfyldes blandt andet i lyset af de *individuelle forudsætninger* parterne byggede på, da de indgik den, og/eller de *typeforudsætninger*, som man normalt vil forvente af personer i en sådan situation.

1.2.d. Kontrakts- og deliktskrav

En sidste væsentlig sondring i obligationsretten går mellem de skyldforhold, der opstår i konsekvens af en skadegørende handling (deliktskrav), og de, der har hjemmel i den forpligtedes løfte (kontraktskrav).

Kravets indhold

Fortolkning

Udfyldning

Den grundlæggende sondring

Deliktsbegrebet

At retskrav, der udspringer af skadegørende handlinger, kaldes deliktskrav skyldes, at de i en meget bred forståelse af ordet kan føres tilbage til en slags retsbrud, dvs. en handling, som retssystemet i en eller anden forstand anser for uønsket. På latin betyder *delictum* forbrydelse af verbet *delinquere* (at forbryde eller forse sig). For den obligationsretlige begrebsafgrænsning er det dog ikke afgørende, at kravet udspringer af en strafbar lovovertrædelse. Nogle deliktskrav (herunder som vi skal se i kap. 10 det lovbestemte produktansvar) har ligefrem lovhjemmel, fordi de fraviger den almindelige culpa-regel.

Tabet

Deliktskravet søger navnlig at kompensere skadelidte parter mod tab som følge af integritetskrænkelser, dvs. fysiske skader på personer eller ting. Tab, som har rent økonomisk karakter (på engelsk kaldet »pure economic loss«, f.eks. en virksomheds tab ved at miste en kunde til en konkurrent eller ved ikke at kunne realisere en forventet fortjeneste), beskytter deliktsretten kun under ganske særlige omstændigheder. Ofte – men langt fra altid – kendetegnes disse tilfælde som sagt ved, at den handling eller undladelse, som medfører disse tab, indebærer et strafbart forhold eller i øvrigt markerer en markant normafvigelse, som samfundet vender sig imod.

Retsstridigheds-læren

I tidligere dansk og norsk ret var opfattelsen anderledes. I slutningen af 1800-tallet udviklede nordmanden *Bernhard Getz* og danske *Carl Goos*, hvad der senere er kaldt den nordiske retsstridigheds-lære: På abstrakt grundlag søgte de at karakterisere forskellige handlinger som i sig selv »retsstridige«, hvilket betød, at de inden for rammerne af de relevante hjemmelsbestemmelser skulle kunne begrunde både straf- og erstatningsansvar, jf. redegørelsen hos Kleineman (1987) s. 40 ff., med udførlige litteraturhenvisninger. Som selvstændig teoridannelse har denne læren utvivlsomt udspillet sin rolle, som Knud Illum konstaterede i en artikel i *Juristen* 1951, s. 177 ff. (s. 183).

Men retsstridigheds-læren har efterladt sig spor, både i strafferetten og obligationsretten. I strafferetten ses det bl.a. i de krav, der findes i talrige strafferetlige delikter om, at gerningen er »uberettiget«. Tilsvarende krav kan siges inkorporeret i bonus pater-standarden. Ligeledes ser man spor af retsstridigheds-læren i den retspraksis, der tillader direkte krav (se herved afsnit 9.3.a om de såkaldte retsbrudstilfælde) og i produktansvarsretten, hvor skadevolderens tilsidesættelse af offentligtretlige sikkerhedsregler indgår i ansvarsvurderingen (se herved afsnit 10.1.a). Ligeledes ser man princippet anvendt i domspraksis om rådgiveres ansvar over for tredjeparter. Se f.eks. *U 2000.365 H*, der

pålagde en advokat, en revisor og et pengeinstitut erstatningsansvar over for det offentlige for dettes tab ved selskabstømning.

Retsstridighedsargumentet dukker lejlighedsvis op i afgrænsningen af deliktsansvaret, når en skade ikke blot udspringer af en integritetskrænkelse (dvs. person- og tingsskade), men af en ikke-integritetskrænkelse (dvs. en »almindelig formueskade« eller »ren økonomisk skade«). Se hertil *Iversen* i NJM 2014, s. 193 ff. Som anført af *Iversen*: Obligationsret 1 (2019) s. 331 f., er retsstillingen uafklaret, hvad angår krav mod tredjemand vedrørende sådanne skader. Forfatteren vil her begrænse sådanne krav til tilfælde af grov uagtsomhed – et synspunkt, der har meget for sig. Se nærmere herom s. 493 f. om direkte krav. Ifølge 2 kap 2 § i den svenske skadeståndslag forudsætter sådanne krav, at skadevolderen har »gjort sig skyldig till något brottsligt förfarande [dvs. en strafbar overtrædelse] vid utfärdandet av värderingsintyget«. Rækkevidden af denne bestemmelse drøftes indgående af *Kleineman* a.st. Dansk ret stiller ikke krav om strafbarhed som betingelse for antagelsen af erstatningskrav for ren økonomisk skade uden for kontraktsforhold. Alligevel ligger det klart, at et forholds strafbarhed kan spille ind for antagelsen af sådanne krav, jf. den førnævnte *U 2000.365 H*, der anerkendte et erstatningskrav fra de tablidende kreditorer mod både den rådgivende advokat, revisor og det medvirkende pengeinstitut for deres medvirken til den ulovlige selvfinansiering, der gjorde en selskabstømning mulig.

For de fleste praktiske formål skaber sondringen mellem kontrakt og delikt et sikkert overblik over disse to meget forskellige typer af obligationsretlige krav og tilhørende regler. Men som så ofte er der også her plads for modifikationer. Som vi skal se i afsnit 1.3, findes der en række formueretlige retskrav, som enten i kraft af særlig lovgivning eller almindelige retsgrundsætninger kan rejses af private parer, selv om de hverken har rod i løfter eller i retsregler, der knytter erstatningspligt til skadegørende handlinger. I sondringen mellem kontrakts- og deliktskrav må sådanne krav kategoriseres som deliktsretlige.

Deliktserstatningsretten beskæftiger sig primært med obligationsretlige retskrav, der udspringer af integritetskrænkelser. Hermed forstås krænkelser af retten til at »forblive urørt«, jf. *Iversen*: Obligationsret 2 (2018) s. 204 f., dvs. at blive udsat for skadegørende handlinger. Se herved *Ehlers* (2019) s. 18 ff. I dansk og nordisk formueret er der en langvarig tradition for at udskille disse typer af krav fra den øvrige almindelige obligationsret, i deliktserstatningsretten, eller i daglig tale »erstatningsretten«, som i dag er en omfattende og kompliceret disciplin med vekslende indslag af lovgivning og dommerskabt ret.

Modifikationer

Integritetskrænkelser

Hjemmel for deliktskrav

Sondringen mellem kontrakts- og deliktskrav er navnlig afgørende, fordi disse to typer af krav hviler på helt forskellige retsgrundlag: Hvor kontraktskravet udspringer af løftegiveres vilje, som den er udtryk i en viljeseklæring afgivet ud fra parternes formål med og forudsætninger for at disponere, beror deliktskravet altid på erstatningsregler, der har gyldighed for alle. Nogle deliktskrav udledes af en lovhjemmel. Det gælder f.eks. hovedparten af dem, der pålægger en skadevolder et objektivt erstatningsansvar uden skyld (f.eks. færdselslovens § 101, jf. § 104, om ansvaret for ejeren eller brugeren af et motorkøretøj). Andre bygger på alment accepterede, men uskrevne, retsgrundsætninger. Hovedeksemplet er her de erstatningskrav, der har hjemmel i den almindelige culpapregel.

Dansk rets regler om ansvaret for integritetsskader uden for kontraktsforhold er fremstillet af *Andreas Bloch Ehlers: Grundlæggende erstatningsret* (2019) og *Bo von Eyben & Helle Isager: Lærebog i erstatningsret*, 9. udg. (2019). Produktansvarsloven omtales oversigtsmæssigt i kap. 10 nedenfor.

Deliktserstatningsretten som deldisciplin

At dansk formueret udskiller deliktskravet i en særlig obligationsretlig deldisciplin skyldes også de særlige hensyn (herunder først og fremmest præventions- og genopretningshensynet), som begrunder deliktskravene. Hertil kommer, at deliktskravet typisk opstår mellem parter, som ikke er forbundet på anden måde end ved en faktisk (og ofte helt tilfældig) relation, der knytter an til en skadevoldende begivenhed. I sådanne tilfælde kan sædvaner og almindelige normforestillinger spille en rolle, men parternes vilje og hensynet til partsautonomien gør det typisk ikke.

Der er dog også argumenter for at behandle kontrakts- og deliktskravene under ét med respekt for kravenes forskellige grundlag og indhold. Et argument ligger i, at obligationsrettens almindelige regler også gælder for deliktskravene, når først de er skabt, om end med modifikationer (sådanne modifikationer gælder f.eks. om forældelse, opgivelse, overførelse og forretning). Et andet argument er, at visse deliktskrav opstår tæt på kontraktskravet. Det gælder både parternes ageren før aftalens indgåelse (se herved GA, afsnit 2.3.a, bl.a. med omtale af reglerne om culpa in contrahendo, og deres mulige skadegørende handlinger, der måtte indtræde uafhængigt aftaleopfyldelsen).

Nærværende fremstilling viderefører den veletablerede nordiske retstradition, der (med en enkelt modifikation, nemlig reglerne om produktansvar, ser herom i kap. 10) udskiller deliktskravene. For det første tjener det almindelige ønske om at opdeling og arbejdsdeling for at henskyde delemner til nærmere specialstudier. For det andet

modvirker en sådan inddeling, at man opbygger meget omfattende og måske uoverskuelige monografier over retsområderne. Hertil kommer for det tredje de praktiske undervisningsmæssige formål om at kunne behandle forskellige retsområder i forskellige fag.

Som allerede nævnt udtømmer sondringen mellem kontrakts- og deliktskrav ikke alle de obligationsretlige krav. Der findes flere mellemkategorier af formueretlige retskrav, der opstår mellem private, på grundlag af enten særlig lovhjemmel eller almindelige retsgrundsatninger. Herom handler afsnit 1.1.f og 1.1.g. De følgende bemærkninger angår dog kun kontraktskravene, der også kræver yderligere inddelinger.

Mellemkategorier

1.3. Særlige obligationsretlige krav

1.3.a. Restitutionskravet

Nogle obligationsretlige retskrav er i snæver forstand hverken deliktsretlige (fordi de ikke kompenserer for en indtrådt skade) eller kontraktsretlige (fordi de ikke udspringer af løfter eller aftaler). I denne gruppe finder vi for det første restitutionskravet.

Restitution betyder *genoprettelse*. Ligesom de netop omtalte deliktsretstatningskrav har restitutionskravet ikke nødvendigvis hjemmel i hverken debtors viljeserklæring, i debtors skadegørende handling (delikt) eller i særlig lovgivning. Modsat deliktsretstatningskravet tilsigter restitutionskravet ikke nødvendigvis at kompensere en skadelidt for et lidt tab. Kravet kan både angå real- og pengeydelse.

Karakteristik

Restitutionskravets grundlag er derfor mere usikkert end både delikts- og kontraktskravet. Det søger at udjævne en økonomisk forskydning, som enten ikke længere har noget retligt grundlag, eller som opleveres som ubeføjet eller uhensigtsmæssig. I mangel af lovhjemmel udleder restitutionskravet sin gyldighed af hensynsafvejninger, der reflekterer retsordenens syn på, hvilke værdiforskydninger en part (debitor) bør kunne fastholde.

Restitutionskrav rejses ofte, hvor der ikke består noget klart retsgrundlag, f.eks. når en part har opnået en formuefordel på bekostning af, og til ulempe for, en anden. Ligesom deliktskravet kompenserer det kreditor for denne formueforskydning, men uden at der har foreligget nogen skadegørende handling. Og i modsætning til kontraktskravet ydes denne compensation uden hjemmel i aftale mv.

Anvendelsesområder

For omsættelige formuegoder kan man sige at vindikationsreglerne i DL 6-17-5, 5-7-4 og 5-8-12 angår restitutionskrav

vedrørende den bestjålne ting eller det bestjålne pengebeløb. Ligeledes kan man se KBL § 57, stk. 1, som foreskriver, at sælgeren skal tilbagebetale købesummen ved køkets ophævelse, som en hjemmel til restitution af købesummen i disse tilfælde. Som anført af *Iversen: Obligationsret 1 (2019) s. 36 f.*, er sprogbroen på dette område ikke konsekvent. Realkreditors tilbagebetalingskrav ved ophævelse (som behandles i afsnit 5.4.b) omtales således langt fra altid som et »restitutionskrav«.

*Mellem
aftaleparter*

Hvad enten vi taler om penge eller realydelser, er et restitutionskrav let at forklare og forsvare, hvis kreditor og debitor er eller har været forbundet i et *aftaleforhold*, jf. gennemgangen i afsnit 5.4.b: Når en aftale falder bort pga. ugyldighed, mister den sin evne til at fremkalde retsvirkninger. De respektive ydelser må derfor tilbageføres, så parterne bringes tilbage til (restitueres i) deres situation før aftalen. Denne restitution etableres så gennem restitutionskravet, der modsvarer den ydelse, parterne hver har erlagt. Se for en indgående behandling af disse spørgsmål *Marianne Mathilde Rødvei Aagaard: Restitusjon – om virkninger av formuerettslig ugyldighet. (2019)*. Tillod man ikke sådanne restitutionskrav, ville den part, som ved sit retsstridige forhold forvoldte aftalens ugyldighed, kunne profitere af at beholde den ydelse, som modparten præsterede i tillid til den ugyldige aftale. Dette princip har været anerkendt siden romerretten med doktrinen *nullus commondum capere protest de injuria sua propria*.

*Condictio
indebiti*

En anden type restitutionskrav er kravet om tilbagesøgning af en ydelse, der er erlagt i urigtig formening om skyld – kravet om såkaldt *condictio indebiti*. Sådanne krav tillades i konsekvens af den tanke, at den tilbagesøgte ydelse netop blev erlagt uden noget retligt grundlag. Den ydelse, der søges tilbageført, vil ofte have hjemmel i en aftale mellem parterne, men den kan også angå andre pengekrav, f.eks. en socialretlig bistandsydelse eller et krav på erstatning uden for kontraktsforhold. Skulle man argumentere for, at betalingen manifesterede en viljeserklæring, ville det typisk være kendeligt for »løftemodtageren«, at en væsentlig forudsætning (nemlig viljen til at betale) var urigtig, jf. *Lassen: Speciel del (1897) s. 875*. Derfor er udgangspunktet, at den part, som har erlagt ydelsen, skal stilles, som om den ikke var erlagt, medmindre tungtvejende grunde (herunder til den modtager, er i god tro har handlet i tillid til, at ydelsen var præsteret med rette) taler herimod.

Der findes en righoldig praksis om disse grænsetilfælde. Se f.eks. *U 2018.1149 H*, der efter almindelige regler afviste en regions krav

om tilbagebetaling af en udbetalt patientskadeerstatning. Vanskelige grænsetilfælde opstår, når modtageren af et beløb for længst har indstillet sig på, at beløbet var erlagt med rette. Sådant er situationen f.eks. ofte, når en lønmodtager pga. en fejlagtig beregning gennem en år-række har modtaget en højere lønudbetaling end ansættelsesaftalen gav grundlag for. Reglerne herom behandles i bind II af denne fremstilling, kap. 13, afsnit 2.3.

Som nævnt kan krav baseret på *condictio indebiti* også rejses uden for obligationsretten, f.eks. når beløbet angår meget betalt skatter og afgifter, se f.eks. *U 2007.3052 H*. Kravet om tilbagebetaling er i alle tilfælde formueretligt, bl.a. fordi hensynene til modtageren af beløb er identiske.

I forholdet mellem *uforbundne parter* er det et indarbejdet princip i dansk ret, at offeret for et tyveri eller en anden økonomisk forbrydelse kan forlange at få sit formuegode udleveret fra den tredjepart, der måtte have modtaget det, selv om tredjeparten er i god tro. Dette princip om *vindikation* følger af de foran omtalte artikler i DL 6-17-5, 5-7-4 og 5-8-12. Det er senest fastslået i *U 2020.894 HK*, hvor Højesteret udtaler, at princippet kun kan fraviges i særlige tilfælde, og at fravigelse må forudsætte, at den oprindelige ejer har udvist betydelig uforsigtighed eller urimelig passivitet.

I retspraksis fører udgangspunktet til, at ofre for formueforbrydelser (f.eks. tyveri eller underslæb) kan rejse restitutionskrav ikke alene mod gerningsmanden men også mod tredjeparter, som i god tro har modtaget det bestjålne beløb, såfremt beløbet med rimelig sikkerhed kan identificeres. F.eks. gav *U 1991.467 V* kreditor separatiststilling i konkursboet efter den person, der havde bedraget ham, selv om beløbet senere var omvekslet og placeret på forskellige konti. Se tilsvarende *U 1944.216 SH*, hvor restitutionskravet hidrørte fra et tyveri. I disse tilfælde tjener restitutionskravet vedrørende penge samme formål, som vindikationskravet gør i relation til fysiske formuegoder: De genskaber den økonomiske stilling, der burde være gældende, hvis ikke retsbruddet var sket.

I særlige tilfælde kan kreditor også rejse *restitutionskrav* mod en tredjepart, der *uden* at begå økonomisk kriminalitet mv. har opnået en formueberigelse sig til skade for kreditor, f.eks. hvis tredjeparten ved en fejltagelse har modtaget et beløb på en bankkonto. Kravet om restitution af berigelsen imødekommes da ud fra en rimelighedspræget hensynsafvejning, som i det nævnte eksempel er let at foretage. Kravet kan imidlertid give anledning til en del tvivl i tilfælde, hvor det er mindre klart, om formuefordelen er opstået »på bekostning

*Mellem
uforbundne
parter*

*Andre
restitutionskrav*

af« debitor. Som nærmere anført s. 496 indgår berigelsessynspunkter bl.a. i læren om direkte krav.

Berigelseskrav

Domstolene har i særlige tilfælde tilladt økonomiske krav mod tredjeparter, som ikke blot tilsigter at føre beløb tilbage til en rettig-hedshaver, men som ud fra friere overvejelser udjævner en berigelse, som en part uventet har opnået til skade en anden part og uden særskilt hjemmel i et retsgrundlag. Et eksempel herpå er *U 2003.2206 V*, der ud fra berigelsessynspunkter dømte en ejerforening til at refundere en lejlighedsejer dennes udgifter til afhjælpning af fugtskader i en kælderlejlighed, da udgifterne tjente til forbedring af fællesejendommen.

Lignende hensynsafvejninger kan opstå *inden for* et bestående kontraktsforhold om retspligter, som ikke udtrykkeligt er hjemlet ved aftalen. Her spiller det ind med en særlig vægt, hvordan parterne har valgt at fordele risikoen for gevinst og tab mellem sig. illustrativ er her *U 1996.1491 V*, hvor en vognmand havde ret til at indvinde grus fra en gårdejers ejendom inden for et bestemt område. Han indvandt langt mere grus end aftalt og måtte afgive sin berigelse herved til gårdejereren.

Kvasiløfter

I nær forbindelse med disse tilfælde er krav opstået ved såkaldte *kvasiløfter*: Det er almindeligt antaget, at den part, der i ond tro om adkomsten tilegner sig et formuegode – f.eks. drikker noget vin, som er fremsendt til ham ved en tydelig fejl – må godtgøre ejeren ydelsens værdi. Situationen er vanskeligere, hvis parten i forbrugsøjeblikket var god tro om adkomsten. Her kan man formentlig kun kompensere den berettigede for det sparede forbrug.

Afvejningen

Såvel i vurderingen af berigelseskravets berettigelse som ved vurderingen af, om en part bliver forpligtet af et kvasiløfte, må man inddrage retlige argumenter og hensynsafvejninger, der på mange måder minder om ræsonnementet bag *bonus pater*-normen: Man identificerer et antal hensyn, som bør påvirke normdannelsen, og afvejer dem mod hinanden: På den ene side bør debitor ikke opnå en tilfældighedspræget *berigelse* til skade for kreditor. På den anden side spiller debtors *gode tro* om kravet ind. Ligeledes spiller det en rolle, hvilken *tid*, der er forløbet efter at beløbet forlod kreditor og indgik hos debitor, og hvordan parter dermed har *indrettet* sig på de økonomiske forhold, som de anså for givne.

Også beløbets *størrelse* har betydning. Ligesom det gælder om krav for *condictio indebiti* må kreditor ofte leve med relativt mindre beløbsmæssige ulemper. Også her spiller det ind, om den berigede part (den potentielle debitor for restitutionskravet) på forhånd kunne siges

at have indkalkuleret forventningen om en værdiforskydning, og om den forsmåede part (den potentielle kreditor for restitutionskravet) omvendt måtte forventes at skulle påtage sig *risikoen* for, at denne formueforskydning ville finde sted. Ligeledes må der formentlig tages hensyn til, hvordan sådanne formueforskydninger *almindeligvis* fordeles mellem ligeartede parter.

Ud fra afgørelser som disse kan man nok hævde, at der i dansk ret gælder en uskreven grundsætning om, at restitution af den ugrundede berigelse skal tilbageføres. Se hertil GA afsnit 7.5.c. Det er imidlertid væsentligt at fremhæve, at denne grundsætning ikke finder udtryk i skarpe betingelser. I hvert enkelt tilfælde må der foretages et skøn ud fra de førnævnte kriterier. Som anført s. 496 kan synspunkter om ugrundet berigelse også få betydning for muligheden for at rejse direkte krav.

Et særligt restitutionskrav – maksimeret med en berigelsesregel – er hjemlet ved § 45, stk. 2, i værgemålsloven (VML): Bliver en aftale ugyldig på grund af umyndighed, skal hver af parterne tilbagelevere, hvad han har modtaget eller, hvis tilbagelevering ikke kan ske, erstatte dets værdi. Den umyndige er dog kun pligtig at yde sådan erstatning i det omfang, hvori det modtagne er brugt til passende underhold for ham eller i øvrigt skønnes at være kommet ham til nytte. Se hertil GA afsnit 6.2.b. Som sådant står dette krav i en mellemposition mellem kontraktskravet og deliktserstatningskravet. Dette krav befinder sig tæt ved de krav, der omtales straks nedenfor.

*Almindelig
grundsætning?*

*VML § 45,
stk. 2*

1.3.b. Lovbestemte vederlagskrav

Et andet obligationsretligt retskrav, der hverken kan rubriceres som kontrakts- eller deliktsretligt, men som har træk til fælles med begge kravtyper, er det lovbestemte vederlagskrav. Sådanne krav har altid hjemmel i en særlig lovgivning. Ofte vil denne lovgivning hvile på rimelighedsmæssige overvejelser, der ofte har slægtskab med de, der begrunder et deliktserstatningskrav, selv om der ikke foreligger nogen skadegørende handling. Nogle af disse krav henter dernæst støtte i aftaleretlige synspunkter, fordi de angår tilfælde, hvor kreditor og debitor lige så godt kunne have indgået aftale om kravet, selv om en sådan aftale altså ikke blev indgået.

For at forstå disse forskellige lovbestemte vederlagskrav må man studere de lovbestemmelser, der hjemler hvert enkelt krav, og formålet bag. I nogle tilfælde baseres lovgivningen på ønsket om at motivere private parter til at agere på en måde, der tjener samfundsmæssige

Kendetegn

*Den
retspolitiske
begrundelse*

interesser – altså en slags spejlvending af det præventionshensyn, vi kender fra deliktserstatningsretten. I andre tilfælde er motivet at sikre nogen en kompensation, som erstatningsretten ellers ikke ville sikre (genopretningssynspunktet).

1. Immaterialretlige vederlagskrav

Et første eksempel herpå er de vederlagskrav, som indehaveren af en immaterialret (jf. herom s. 33 f.) kan gøre gældende mod en retskrænker. Ifølge ophavsretslovens § 83, stk. 1, nr. 1, skal den, der forsætligt eller uagtsomt begår sådanne krænkelse (jf. lovens §§ 76-77), f.eks. betale et »rimeligt vederlag« til den forurettede for udnyttelsen. Tilsvarende vederlagskrav er hjemlet i anden immaterialretlig lovgivning, se navnlig patentlovens § 58, stk. 1, nr. 1, og varemærkelovens § 43, stk. 1, nr. 1, og i markedsføringslovens (MFL) § 24, stk. 3. Med det lovbestemte vederlagskrav stilles den virksomhed, hvis immaterialrettigheder er blevet krænkede, som om virksomheden gennem aftale med krænkeren havde sikret sig et vederlag for denne handling. Se til illustration *U 2020.1412 SH*, hvor Dansk Boldspil Union fik tilkendt 500.000 kr. i vederlag for en spilvirksomheds markedsføringskampagne ved brug af spillere fra fodboldlandsholdet. Med MFL § 24, stk. 3, kan også den, som har været offer for en handling i strid med markedsføringsloven (f.eks. i form af en produktefterligning, renomésnylteri eller ulovlig sammenlignende reklame), rejse sådanne krav.

2. Findeløn

Et andet lovbestemt vederlagskrav er det krav om findeløn, som kan rejses i medfør af hittegodslovens § 3 (jf. lovbekendtgørelse nr. 879 af 4. juli 2014). Findeløn er en privatretligt vederlagskrav, der tilkommer den, der efterlever pligten til at aflevere hittegods (dvs. penge eller formuegoder, som findes uden for nogens besiddelse), jf. hittegodslovens §§ 5-6: Efter lovens § 1 skal hittegods snarest muligt afleveres til politiet, medmindre finderens ved, hvem ejeren er, og straks tilbageleverer det til ham. Finderen oppebærer herefter en findeløn, der betales af ejeren, hvis denne dukker op. Sker det ikke, dækkes findelønnen af den salgssum, som hittegodsset indbringer ved bortsalg.

Findelønnens størrelse fastsættes af politidirektøren under hensyntagen til hittegodssets art og værdi, findested og de nærmere omstændigheder ved fundet, jf. § 6. Nærmere regler om udmålingen er fastsat ved cirkulære nr. 9428 af 24. juni 2014 om behandlingen af hittegods. Ifølge dettes § 16, stk. 2, fastsættes findelønnen i reglen til 10 pct. af det fundnes værdi, idet der dog ved fastsættelsen bør tages hensyn til findestedet og de nærmere omstændigheder ved fundet, herunder om finderens har udvist særlig

påskønnelsesværdigt forhold, eller om afleveringen har påført findereren særlig ulempe.

En bjærgeløn er et vederlagskrav, som tilkommer den, der gør en indsats for at sikre et formuegode i ejernes interesse i tilfælde af forlis eller tab af last. Bjærgelønnen kan gøres gældende mod ejeren af det forliste formuegode. Hjemmel til sådanne krav findes i den søretlige lovgivning, herunder i søloven (SØL) kapitel 16, se navnlig §§ 445-449, strandingsloven (jf. lovbekendtgørelse nr. 619 af 15. september 1986) og ankerloven (nr. 157 af 22. december 1876). Se til illustration *U 2014.1759 H*, der ikke tilkendte bjærgeløn i mangel af bevis for, at det nødstedte skib var ude af stand til at rede sig ved egen hjælp. Opstår der uenighed om størrelsen af en bjærgeløn, fastsættes beløbet af domstolene. Praksis herom er gengivet hos Peter Appel m.fl.: *Søloven*, 5. udg. (2020), s. 911 f.

3. Bjærgeløn

1.3.c. Løfte- og fuldmagtssurrogater

De foregående afsnit har præsenteret nogle obligationsretlige krav, der hverken hviler på viljeserklæringer eller på skadegørende handlinger. Kravene har mødt anerkendelse i retspraksis ud overvejelser om, hvordan de modstående interesser afvejes mest afbalanceret i disse tilfælde, hvor de berørte parter ikke selv har kunnet finde sig til rette gennem aftaleindgåelse.

Problemstillingen

Også i andre tilfælde har retspraksis anerkendt formueretlige retskrav, som ikke yder erstatning for lidte tab, og heller ikke har rod i løfter eller andre viljeserklæringer. Men hvor de førnævnte retskrav har været indrømmet i tilfælde, hvor parterne ikke har forholdt sig til hinanden, udspringer de følgende af, at parterne har ageret, som om de var aftaleforpligtet. Deres ageren kan da beskrives som et løfte- eller fuldmagtssurrogat, idet den i en række væsentlige henseender begrunder krav af samme indhold, som hvis der havde foreligget en viljeserklæring.

Traditionelt er løfte- og fuldmagtssurrogater behandlet i den grundlæggende aftaleret, selv om de ikke hviler på viljeserklæringer og ikke implicerer løftegivere. Reglerne herom kan derfor ikke formes efter en fortolkning af, hvad der motiverede den forpligtede. I stedet kommer andre typer af hensyn ind, herunder ønsket om på den ene side at undgå ugrundede berigelser og på den anden side at undgå misbrug og udnyttelse.

Systematisk indplacering

Som anført i *GA* s. 242 dækker begrebet negotiorum gestio («uanset forretningsførelse») en særlig form for fuldmagtsforhold

Negotiorum gestio

bygget på en kombination af nødretssynspunkter og hypotetiske viljeskonstruktioner, ganske som vi så i afsnit 1.3.b i omtalen af de lovbestemte vederlagskrav på findeløn og bjærgeløn. Situationen opstår, når hovedmanden (kaldet dominus) ikke er til stede for at disponere selv, men hvor situationens alvor klart viser hovedmandens interesse i, at der disponeres på hans vegne her og nu. En anden part (kaldet gestor) gør så det på hovedmandens vegne uden at have dennes udtrykkelige samtykke hertil. Er betingelserne opfyldt, vil gestor ligeledes have kompetence til at binde hovedmanden ved aftale, i det omfang en sådan aftale tjener til at opfylde de nævnte interesser (dvs. udøve aktiv repræsentation), ligesom han gyldigt vil kunne modtage retlige dispositioner (såkaldt passiv repræsentation). Hvornår dette så er tilfældet giver ofte anledning til tvivl.

Kvasiløfter

Et kvasiløfte (af lat. "quasi" = næsten, ligesom) er en tilegnelseshandling, der udløser visse løftevirkninger (herunder navnlig pligten til at betale et vederlag), men ikke andre (herunder biforpligtelser). Kvasiløftets kendetegn er, at det modsat det egentlige løfte ikke udspringer af en viljeserklæring. Se nærmere herom GA afsnit 3.5.a.

Et hyppigt område for kvasiløftet er retsforholdet mellem ejeren af et parkeringsanlæg og den bilist, der uden forudgående aftale parkerer sin bil på et område, der er afmærket med pligt til at betale afgift ved parkering. Herom findes efterhånden en veludviklet praksis, der afgrænser de kvasiløftevirkninger, bilisten er underlagt. I tillæg hertil gælder en offentligretlig regulering, jf. færdselslovens § 122 c om kontrolafgift ved parkering på offentligt tilgængeligt privat område. Se også den hertil hørende bekendtgørelse nr. 28. februar 2014.

Aftalepligter skabt ved uagt- somhed

I disse år er retslivet ved at vænne sig til at skulle indgå aftaler ved brug af digital kommunikation, herunder ved brug af mobile medier, internet mv. Denne udvikling er gradvis ledsaget af en offentligretlig infrastruktur, der administreres af Digitaliseringsstyrelsen. Lov nr. 417 af 31. maj 2000 om elektroniske signaturer fastsætter en infrastrukturel ramme herfor ved at fastsætte krav til visse elektroniske signaturer og til de såkaldte nøglecentre, der udsteder certifikater til elektroniske signaturer. Til loven om digital post føjer sig lov nr. 439 af 8. maj 2018 om udstedelse af NemID med offentlig digital signatur til fysiske personer og til medarbejdere i juridiske enheder. Loven har skabt grundlaget for den NemID-løsning, der er til rådighed for alle danskere, og hvis tekniske infrastruktur efter et offentligt udbud drives og vedligeholdes af den private virksomhed Nets DanID A/S.

Disse løsninger har muliggjort misbrug opstået ved uagtsomhed hos signaturindehaveren, som har sat fokus på spørgsmålet om, hvornår denne kan siges at have afgivet en »viljeserklæring«. Med Højesterets principielle afgørelser i *U 2019.1192 HK* og *U 2019.1197 HK* blev dette spørgsmål besvaret bekræftende, idet indehaveren af en NemID-signatur kom til at hæfte for underskrivelsen af et digitalt gælds-brev, efter at han havde udleveret sit nøglekort sammen med brugernavn og adgangskode til en tredjepart, som herefter optog et lån i hans navn. Højesteret fastslog, at den aftaleretlige forpligtelse i en sådan situation beror på en konkret vurdering af det samlede hændelsesforløb, herunder under hvilke omstændigheder tredjemand er kommet i besiddelse af nøglen, og om indehaveren har gjort, hvad der var muligt for at forhindre misbrug, f.eks. ved at spærre sit NemID så hurtigt som muligt.

Afgørelserne er fulgt op af en senere landsretspraksis, der har forholdt sig til disse nærmere kriterier. Se f.eks. *U 2019.3219 VLK*, der nægtede at anerkende en digital signatur, som var påført et gælds-brev efter et misbrug begået af signaturindehaverens kæreste, efter at det var lykkedes denne at aflæse hendes NemID-kode mv. Se også *U 2020.2771 ØLK*, *U 2020.2647 VLK* og *U 2020.3477 ØLK* og *Susanne Karstoft* i *U 2019B*, s. 339 ff. Hvis signaturindehaveren undlader at reagere, når vedkommende får kendskab til misbruget, kan dette forhold medføre hæftelse ud fra synspunkter om uagtsomhed, se herved *U 2020.217 ØLK*, hvor der var forløbet et halvt år herefter.

I nær forbindelse med kvasiløftet finder man den såkaldte »realaftale«, som kendetegnes ved, at der ikke udveksles to erklæringer, men foretages leverings- eller tilegneshandlinger fra en af parternes side, se herved *Stig Jørgensen* (1971) s. 22 f. Da parterne i sådanne retsforhold – modsat kvasiløftet – har en vilje til at blive forpligtet, befinder denne aftaletype sig inden for den klassiske obligationsret.

I nær forbindelse med realaftalen er de tilfælde, hvor genstanden for en eksisterende aftale ændrer sig i konsekvens af ændringer i parternes faktiske adfærd. Som anført i *GA* afsnit 3.3.a kan man ikke generelt udlede løftevirkninger af en parts passivitet. Hertil kræves, at passiviteten udvises i en sammenhæng, hvor begge parter må forstå den som et bevidst signal i det særlige »sprog«, parterne har skabt i sammenhængen. På et område, hvor man typisk nedfælder aftaler på skrift, kræves derfor noget særligt for at antage løftevirkninger ved passivitet. Anderledes i mere uformelle sammenhænge, hvor der på den ene side kan kræves mindre for at knytte løftevirkninger til passiv adfærd, men hvor man til gengæld også lettere kan frigøre sig fra sådanne løftevirkninger.

Realaftaler

Passivitets-tilfælde

Se f.eks. *TBB 2020.153 Ø*, hvor lejerer af en bodega med kommunens tilladelse på et tidspunkt, men uden støtte i aftalens ordlyd, påbegyndte udeservering på fortovet. Efter et par år fremsatte udlejer påkrav om ophør af denne udeservering. Lejeren påstod nu, at aftalen var ændret ved passivitet. Landsretten fandt, at den stiltiende tilladelse ikke var en del af lejeforholdet og derfor var midlertidig. Derfor kunne udlejer bringe den til ophør uafhængigt af aftalens opsigelsesregler.

I vurderingen af, om »løftemodtageren« har grund til at tro, at den passive adfærd indebærer et løfte, spiller det også ind, om lovgivningen i øvrigt knytter retsvirkninger til »løftegivers« passivitet. Navnlig efter at fristen for forældelse af almindelige gældsfordringer ved forældelsesloven af 2007 blev nedsat fra 5 til 3 år har der skullet noget særligt til for at antage, at en kreditor har »lovet« at opgive sit krav ved ikke inden for 3-årsfristen at gøre det gældende. Se hertil *Marie Camilla Hørby Jensen* i U 2008B, s. 229 ff., og til illustration *TBB 2020.237 V*, der fastholdt en boliglejers krav om tilbagebetaling af beløb erlagt i henhold til en ulovlig klausul om »trappeleje«. Se også *Jens Valdemar Krenchel* i U 2000B, s. 180 ff., og *Jens Ravnkilde* i U 2012B, s. 437 ff.

1.3.d. Sammenfatning

Oversigtsmæssigt kan vi herefter opstille følgende skema:

	Debitor (D)	Ydelse (Y)	Kreditor (K)
Kontraktskrav	Løftegiver	Realydelser/ penge	Løftemodtager
Deliktskrav	Skadevolder	Penge	Skadelidte
Restitutionskrav	Den berigede	Omsættelige formuegoder, penge	Den forurettede
Lovbestemte vederlagskrav	Krænker (immaterialret) Ejer (bjærgeløn findeløn)	Vederlagskrav, findeløn, bjærgeløn	Rettighedshaver (immaterialret) Hjælper (bjærgning mv.)
Krav baseret på løfte- og fuldmagtssurrogater	Kvasiløftegiver, dominus	Penge	Kvasiløftemodtag er, gestor